СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XLI. Ч. 1. Джерзи Сіті, Н. Дж., вівторок, 3 січня 1933.

VOL. XLI. No. 1. Jersey City, N. J., Tuesday, January 3, 1933. THREE CENTS.

ЕКОНОМІСТИ ВВАЖАЮТЬ ВИСОКІ ТАРИФИ ПРИЧИНОЮ ВІЙН

СІНСІНАТІ. — На сесії „Амерікен Економік Асосіейшен" говорив д-р Філіп Райт про те, що міжнародний мир є тісно звязаний з міжнародньою контролею тариф.

Він доказував, що право держави накладати, які хоче цла, без огляду на те, які вони наносять шкоди іншим державам, являється великою небезпекою для світового мира. Високі цла викликували дуже часто війну і готові спричинити війну й у майбутньому.

Виходячи з того становища, д-р Райт радить Америці зачати загальну знижку тариф. Він є певний, що за Америкою підуть негайно всі інші держави.

ВИДАНО 500,000,000 НА ДОПОМОГУ В ОДНІМ РОЦІ.

СІНСІНАТІ. — Д-р Чарлз Персонс, з бюра економічних розслідів, подає, що допомога безробітним і потребуючим виносить у 1932 р. $500,000,000. У 1929 р. видано на ті цили $85,000,000,000, у 1930 р. $150,000,000, а в 1931 р. $300,000,000.

Стейти видали в 1932 р. на допомогу такі суми: Ню Йорк $55,000,000, Ню Джерзи $29,616,000, Род Айленд $2,500,000, Ілінойс $20,000,000, Огайо $37,-750,000 і т. д.

НЕДОЦІНЮЮТЬ ТЕПЕР ҐЕТОГО.

НЮ ГЕЙВЕН. — Колись ставили Ґетого, найбільшого німецького поета, в Америці дуже високо. Найбільший твір Ґетого, „Фавст", не знайшов зпочатку належного зрозуміння навіть у Німеччині, а зате поставилися до нього з великою прихильністю в місті Сейнт Луіс, в Америці. Так було колись.

Та тепер, як каже професор Джеймс Гетфілд з „Нортвестерн Юніверзіті", жиємо в „простацьких і свинських часах", у яких не розуміють великої краси, котра видніє з творів Ґетого. Можна в літературі спорити на ріжні теми, але одно треба признати, коли ходить про твори Ґетого, що Ґете стоїть і сьогодня як величезна піраміда, перед якою треба склонити голову. Його твори належать до клясичної літератури, себто старої, яка має вартість не тому, що є стара, а тому, що є здорова, свіжа і життєва.

ВЕРТАЮТЬСЯ НА ФАРМИ.

ВАШИНГТОН. — Статистика виказує, що фармер мусить тепер жити надзвичайно економічно й зменшувати видатки до найконечніших потреб, якщо має звести кінці докупи. Та всетаки чимраз більше людей покидають міста і вертаються на фарми.

ДЕРЖАВА МАЄ ТЕЖ ДБАТИ ПРО БЕЗРОБІТНИХ.

НЮ ЙОРК. — Д-р Саймон Ліленд, професор економії в університеті в Шікаго, каже, що є загальним обовязком громадянства і держави подбати за тих, що не мають роботи.

Він є тої думки, що та допомога не може бути побудована на збільшених податках міст чи стейтів, бо збільшені податки означають продовження депресії.

Не можна теж ощаджувати на відмові допомоги безробітним. Бо є ощаджування здорове й руйнуюче. Здорове ощаджування каже подбати про тих, що знайшлися в нужді не з власної вини.

КРИТИКУЮТЬ НОВЕ РОЗТАШУВАННЯ ВІЙСЬКА.

ВАШИНГТОН. — Сенатор Конелі критикував воєнний департамент за те, що переносить війська в полудневo-західних стейтах з малих місцевостей до більших міст. Він каже, що це робиться з боязни перед большевиками й радикальними елементами, які змагають до викликання революції в Америці. Конелі додав, що такі мотиви подав йому секретар Горлі.

У відповідь на те Горлі заявив, що нічого подібного сенаторови не говорив, та що він не вірить у те, щоби край мів боятися якоїсь загрози з боку комуністів чи подібних до них елементів.

НІБИТО ПОГОДИЛИСЯ.

НЮ ЙОРК. — Голова „Тамані Гол", Джан Корі, а з ним і Ал Смит та інші демократи, що нібито стояли в опозиції до Корі, поїхали разом у найбільшій згоді на інавгурацію Лімана на ґовернора нюйорського стейту.

ПРОФЕСОР НЕ МОЖЕ ПОГОДИТИСЯ ЗІ СВОЇМ УЧЕНИКОМ.

АТЛЕНТИК СІТИ. — Між двома вченими, Робертом Міліконом і його учеником Артуром Комтоном, прийшло на засіданню „Амерікен Асосіейшен фор ди Адвенсмент оф Саєнс" до такої горячої дискусії, що кажуть, що та дискусія нагадувала середновічні часи, коли з найбільшою завзятістю дебатовано над тим, скільки ангелів може зміститися на кінці голки. Обидва вчені одержали за свої наукові досліди нагороду Нобля. Тепер не могли погодитися в справі космічних променів, виставляючи дві відмінні гіпотези.

ФРАНЦІЯ ЗАКРІПОЩУЄ АВСТРІЮ.

Німецька преса подає свої коментарі зприводу уділення Францією чергової позички Австрії. Газети кажуть, що своїми позичками Франція перебирає контролю над Австрією й цілковито закріпощує її фінансово й економічно. Робить це Франція все тому, щоб унеможливити зближення між Німеччиною й Австрією.

ВИКРИЛИ ЗМОВУ ПРОТИ ЕСПАНСЬКОГО УРЯДУ.

Мадридська поліція повідомляє, що вона викрила широку змову радикальних елементів проти сучасного уряду еспанської републики. В руки поліції вже дісталися лідери змови, багато документів, зброї та інших матеріялів. Поліція знайшла також листу осіб, яких повстанці рішили в першу чергу розстріляти.

ЗА ГОСТРІ НАПОЇ.

Поліційний комішенер у Ню Йорку, Мулруні, каже, що легке вино й ліпше пиво нічого не вдіють, бо Американці звикли до гострих напитків і без них не обійдуться.

ЦВИНТАРНИЙ ЗЛОЧИНЕЦЬ.

Львівська поліція арештувала Каз. Висоцького, по фаху „торбинкаря". Він скривався на цвинтарі за нагробником, а коли побачив яку самітну жінку, нападав на неї та вирвав торбинку. Вдалося це йому кількканадцять разів.

ҐОРҐУЛОВА ДОЧКА.

У маленькім присілку коло Берна породила жінка Ґорґулова, що вбив французького президента, дівчинку. Ґорґулов мріяв, що це буде хлопець, котрий ширитиме ідею батька. Він бажав, щоби цей хлопець називався Іван Павло. Мати сповнила настільки волю батька, що назвала дівчину Іванна Павлина.

НЕМА ЧИМ УДЕРЖУВАТИ ВЯЗНИЦЬ.

Між міністром фінансів і міністром справедливости були в Букарешті (Румунія) наради, як удержувати вязниці. Держава не має чим. Тепер міністерство справедливости повисилало обіжники до повітів і громад, щоби вони поставляли відповідні суми в свої бюджети на утримування вязниць. Рішено, щоби вязні обробляли городи, щоби з того мати на прожиття бодай у части.

ПОЛІЦАЙ ЗАСТРІЛИВ ТОВАРИША.

В ночі з суботи на неділю стався в Букарешті трагічний випадок. Власник склепу при вулиці св. Пятниці ч. 22 закликав з вулиці поліцая, чуючи підозрілий шелест. Поліцай хотів виломити двері й прикликав товариша. Один з них увійшов через подвіря до пивниці, де зачув шелест, а товариш зайшов зпереду й подався також до пивниці. Чуючи в пивниці шелест, другий поліцай вистрілив тричі й на смерть застрілив свого товариша. Злодія віднайшли в пивниці.

ГРАД УБИВ ТИСЯЧІ ЗВІРЯТ.

У Трансвалі (Африка) упав град величини курячого яйця, вбиваючи на пасовиськах 400 волів, 2,000 баранів і кількадесять кіз.

МІЖНАРОДНІЙ ПОЧТОВИЙ СОЮЗ І СОВІТИ.

Бюро Міжнародного Почтового Союза звернуло увагу совітського уряду на те, що воно буде приневолене зірвати з совітськими републиками почтові звязки під оглядом рекомандованої кореспонденції та пакунків. Цей крок Міжнародного Почтового Союза наступив з тої причини, що в совітах пропадає багато рекомандованих посилок. Особливо стоїть лихо справа з Далеким Сходом. Транзитову почту в краї Далекого Сходу тероризують у Москві, де губиться слід почтових посилок з Західної та Центральної Европи.

ЯК ЖИДИ РАТУЮТЬСЯ.

У Варшаві відбувся зїзд жидівських безпроцентових кас при співучасти делегатів світової жидівської допомогової організації, „Джойнт".

Беремо усякі цифри з цього зїзду, що наглядно виказати, як ратується в часі кризи така нація, як Жиди.

У Польщі існує 770 жидівських кас, які уділюють безпроцентові позички. Розпоряджають вони капіталом у висоті коло 1 міліона долярів. З того 580,000 долярів дав касам Джойнт, а 415,000 становить власний капітал кас, добутий збірками.

Від часу свого існування безпроцентові каси (вони постали в 1926 році) уділили позичок на загальну суму 82 міл. золотих!

Зїзд вирішив перевести поголовну збірку на засилення кас новим капіталом. Представники „Джойнту" запевнили зїзд, що в найближчім часі „Джойнт" призначить знов певні суми для безпроцентових кас. Годиться вкінці зазначити, що ті каси є аполітичні і вони дають поміч у формі безпроцентових позичок усім бідним Жидам, без огляду на їх політичні переконання і стан.

Вище наведені цифри виявляють наглядно, як Жиди опікуються своїми одновірцями, котрі попадають у нужду. 770 осередків стоять їм до диспозиції і їх ратують. Подиву гідна солідарність!

ЦВИНТАРИЩЕ ВІКІНҐІВ.

У Віскавтен, на північ від Кінігсберга, відкопали цвинтарище Вікінґів. Відкопали 200 могил, у тому числі велику могилу ватажка. В могилах знайшли дуже багато предметів, що свідчать про високий культурний рівень Вікінґів. Ті розкопки кинули дуже багацько світла на історію походів Вікінґів. Цвинтарище походить з IX. віку по Христі.

КОСТИ МАМУТА В ДУБЕНСЬКОМУ ПОВІТІ.

На полях села Горники в дубенському повіті відкрито в часі пільних робіт кости мамута, з яких значна частина, особливо череп з зубами, дуже добре заховалася. Околичні селяни розібрали трохи тих костей собі на памятку.

СПРОНЕВІРИЛИ ГРОШІ І СПАЛИЛИ ДОКУМЕНТИ.

В управі спіртного монополю у Варшаві арештовано недавно вищих урядників Клопотовського і Зельдицького за грубі зловживання. Слідство викрило, що арештовані спалили документи, які могли би виясните справу.

З АЛЬКОГОЛЮ ДОБРІ ДОХОДИ.

В перших двох тижнях листопада 1932 румунська держава мала 39 міліонів левів з алькогольного монополю. Міністер фінансів Маджару каже, що треба сподіватися ще більших доходів пізніше. В усякому разі монополь оправдав розрахунки уряду.

ЗВІРЯЧА ЗАБАВА.

В льокалю Гордуна в Клокічці (Буковина) була в суботу забава. Були там хлопці й дівчата, а між ними й 17-літня Фелїція Вагнер, що приїхала з провінції до своєї тітки. Десь у 12-тій годині викликав її один парубок на двір, кажучи, що її кличе тітка. Нічого не підозріваючи, дівчина вийшла на двір. Там обступили її пять хлопців і затягли її до города поблизу цегольні Бретшнайдера, затуливши їй шматами рот. Грозячи їй ножами, хлопці збезчестили її й покинули в безпритомности, забравши від неї торбину, пальто, черевики й капелюх. Годину пізніше знайшли її без тями й відвезли до шпиталю. Комісар Якобан віднайшов лиходіїв і поарештував усіх пятьох.

БОЖЕВІЛЬНИЙ ПІДПАЛИВ СЕБЕ.

В Браїлі (Румунія) від двох літ утратив розум 75-літній Ангел Бордеян. Його держали самого у кімнаті, в глибині хати. Старий боявся й спав при запаленій лямпі. Одного дня рано заприміти ли, що з його кімнати йде дим. За допомогою сусідів згасили вогонь. Божевільний згорів на своїм ліжку. Догадуються, що старий перевернув лямпу в нападі божевілля й підпалив себе.

НЕМОВЛЯ З ДВОМА ГОЛОВАМИ.

Немовля з двома головами вродила 28-літня матір на клініці в Динебургу (Латвія). Немовля є мужеського пола. Голови не є зросլі. Кожна голова має шию, а тіло дитини є півтора разу ширше від нормального. Лікарські досліди виказали, що немовля має два хребетні стовпи. Позатим будова тіла є зовсім нормальна. Немовля має одну пару рук і ніг. Оба личка є до себе незвичайно подібні. Штучне усування плоду при помочі кліщів спричинило смерть новорodka.

НІЧНА МАРА У ВЯЗНИЦІ.

Багато вязнів вязниці в Клюжу (Румунія) жалувалися прокураторови, що мара ходить ночами коридорами вязниці й не дає вязням спати. Прокуратор перебув кілька ночей у вязниці, спостерігаючи. Аж одної ночі прилапав він ту мару, що саме шепотіла до вязничних келій: „ Хто не хоче перебувати ціле своє життя у вязниці, нехай іде до адвоката С." Це був сторож Сучу. Він признався, що робив це на просьбу адвоката С., щоби приєднати йому клієнтів.

ЗА ЗЛОВЖИВАННЯ ПРИ БРАНЦІ.

Перед військовим судом у Львові відбулася розправа проти капітана Лукіяна Равіча за зловживання, яких він допускався при бранці в часі свого урядування в Станиславові. Равіча засуджено на 10 місяців тяжкої вязниці і деградацію.

БОЛЬШЕВИЦЬКА ПЯТИЛІТКА ПОРОДИЛА ГОЛОД У РАДЯНЩИНІ

ПЯТИЛІТКУ ФОРМАЛЬНО ЗАКІНЧЕНО, А НАСЕЛЕННЯ НЕ МАЄ НІЯКИХ ФАБРИКАТІВ І ХАРЧІВ.

МОСКВА (СССР). — Большевики вважають першу пятилітку формально закінченою. Як відомо, про другу пятилітку вже не говорять, але думають якось використати те, що за першу пятилітку розбудовано, але не скінчено. Перша пятилітка поклала основи важкій індустрії та розбудувала здобуття сирівців. Та вона нічого не зробила для задоволення біжучих потреб населення в ріжних фабрикатах а тому населення не має навіть найнеобхідніших річей.

Разом з тим по пляну пятилітки створено 211,-000 колективних господарств і 5,820 державних. Та населення, позбавлене приватної ініціятиви й особистого інтересу в господарстві, перестало працювати в сільському господарстві, як того вимагає праця на полях, а тому в радянщині тепер не вистарчає всіх харчових продуктів і населення голодує. Голод все збільшується й можна сподіватися, що він перевищить страхіття голоду 1921—1923 р.

Большевицька зовнішня торговля все спадає, а російський рубель все падає нижче на ціні. Так низько, як тепер стоїть, він ще ніколи не стояв від самого початку впровадження теперішньої валюти. Та большевицькі лідери не тратять надії на поліпшення й сподіваються, що вони знайдуть вихід з тяжкої ситуації, не зважаючи на всі страждання й голод серед населення.

РОСІЯ ЗНОВУ ПОСИЛАЄ ВІЙСЬКА НА ДАЛЕКИЙ СХІД.

БЕРЛІН (Німеччина). — Тут одержано відомости з Москви, що большевики знову посилають свої війська на Далекий Схід. Війська концентруються довкола Манджурії в Читі, Благовіщенську, Хабаровську та у Владивостоці.

Серед большевицьких лідерів панує переконання, що Японія готується до війни з Росією, яку вона може розпочати після захоплення провінції Джегол та втихомирення в Манджурії. Один з радянських лідерів заявив чужинецьким дипльоматам, що большевики переконані, що протягом двох років на Далекому Сході буде війна Росії з Японією.

ЩЕ ОДНА ЗАЛІЗНИЧА КАТАСТРОФА НА УКРАЇНІ.

БЕРЛІН (Німеччина). — Біля Харкова товаро-во-пасажирський потяг на повному ході виколіївся. Чотири пасажирські вагони розбиті, а девять зійшли з торів. Є багато вбитих та поранених пасажирів і залізничої служби. Та годі точно сказати про розміри жертв, бо большевицька влада й преса старанно закривають відомости про подробиці катастрофи.

Околичне населення, що зібралося було на місце катастрофи, замісць ратувати покалічених, почало грабувати потяг і до прибуття охорони встигло розграбити всі товарові вагони. Селяни зробили опір військам Чеки, які старалися розігнати їх. Медичний персонал з браку перевязкових матеріялів та медикаментів не міг дати помочі пораненим на місці і їх довелося возами вести до харківських шпиталів.

Кажуть, що причиною катастрофи було те, що тори в кількох місцях були розшрубовані.

МУСОЛІНІ БЕРЕ ПІД КОНТРОЛЮ ПРОМИСЛОВІСТЬ.

РИМ (Італія). — Мусоліні виробив законопроєкт, щоб узяти під державну контролю всю важку й легку індустрію в Італії. Він уважає, що держава повинна контролювати всю індустрію, щоб не було перепродукції й непотрібної компетиції.

Мусоліні каже, що тепер треба зменшувати продукцію ріжних фабрикатів, а не збільшувати їх, бо світ душиться від перепродукції й це поглиблює економічну кризу.

АНГЛІЯ КУПУЄ В РОСІЇ ДЕРЕВО.

ЛОНДОН (Англія). — Одна з найбільших англійських фірм, що торгує деревом, підписала умову з большевиками на купно в наступному році яких 850 міліонів квадратових стіп дерева ріжних сортів. Большевики пропонують Англії дерево по небувало низьких цінах, бо вони добувають його руками арештованих та примусових робітників-кріпаків, яких масово висилають з України на лісні промисли.

В минулому році большевики продали Англії такого ліса за 29,144,442 фунтів стерлінгів.

ГІТЛЕРІВЦІ ВБИВАЮТЬ СВОЇХ ПАРТАЙМАНІВ.

ДРЕЗДЕН (Німеччина). — До місцевого суду внесено скаргу матері вбитого члена гітлерівської боєвої дружини, Гентцша. В скарзі обжаловано пятьох товаришів Гентцша, також членів тієї самої боєвої дружини. Вбито його кілька місяців тому.

"SVOBODA" (LIBERTY),
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ПРИЗНАННЯ — УКРАЇНСЬКІЙ МАСІ.

Чому не приходить до угоди між Поляками й Українцями? Отсю квестію береться розвязувати польський політик, ґраф Лось, у своїй брошурі „Міжнароднє положення Польщі та галицькі Українці", яка вийшла в українській мові.

Не входимо тут у поради, які дає Українцям польський політик, що добачує можливість здійснення українського державного ідеалу тільки в союзі з — Польщею; що хотів би перемінити Українців під Польщею в льояльних польських горожан і в той спосіб наклонити Польщу прихильно до української справи.

Та важне те, що ґраф Лось каже, що Польщі важко прийти з українськими представниками до якогось зближення, бо ті представники рахуються з публичною опінією українських мас, а навіть її бояться. Він пише, що „українське громадянство є під цим оглядом одним з найбільш демократичних громадянств світа, провідників поправді не має, а має лиш виконавців волі народу, якщо під народом будемо розуміти політично зацікавлену інтеліґенцію". Без опінії українського громадянства, пише далі ґраф Лось, годі вирішувати якісь справи з українськими провідниками. І тому, „коли річ іде про вирішення якоїсь справи, яка торкається Українців, то спершу треба бути певним опінії громадянства".

Отсе є вияснення польського політика, чому саме так важко погодити Українців з Поляками. Виходить, що й усякі угодові змагання не приносили досі ніяких успіхів тому, що українські маси були проти угоди з Польщею, а українські представники не могли відважитися піти проти волі та почувань українських мас.

Коли так є, як це представляє польський ґраф і політик, то це є заразом і великим признанням для українських мас. Це є теж опрокиненням тої польської пропаґанти, яка завжди говорить про „рускі людек", що є спокійний і льояльний, та що хоче жити в згоді з Польщею. Виходить далі, що можливо й українські провідники пішли би на якусь угоду з Польщею, та українські маси не дають їм піти на таку угоду.

Колиж воно так є, то будьмо спокійні за майбутнє нашого рідного краю і за його визволення.

О. Сновида.

РОСІЙСЬКА ЕМІҐРАЦІЯ Й УКРАЇНА.

В звязку з тяжким положенням большевизму знову заметушилася російська еміґрація. І — очевидно, знову на денне світло **виплинула українська проблема.**

Монархічне „Возрожденіе" в Парижі пише: „Не можна заперечити, що на території так званої (!) України може найлекше завязатися якийсь міжнародній вузол у тім моменті, коли большевицьке питання посунеться в бік деяких загальних рішень (дипльоматична мова!). І ось тоді ідею відновлення і незалежности України може хтось захопити в свої руки як можливий політичний атут... Чи, в якійсь своїй стадії, та ідея не моглаб стати корисною для визволення Росії від большевиків?"

Отже, Україна — як обєкт, як знаряддя — для діла великої й неподільної Росії!

З приводу статті „Возрожденія" виступив у „Посл. Новостях" знаний **ґенерал Денікін,** бувший командант „збройними силами Півдня Росії", завзятий ворог України. На ставлення питання монархістами — ґенерал страшенно обурюється. Навіть як засіб для звільнення Росії від большевиків Денікіна незалежна Україна фіґурувати в політичних рахунках. Ця ідея для нього і для редакції „Посл. Новостей" — утопія. А Українці — мають вибирати: „або стати складовою частиною, на правах самоврядування, нової (?) свобідної (?) Російської держави, або — перейшовши крізь кров, болото і руїну, влитися в спільний казан совітського централізму... Третього виходу не буде".

Що таке ота „нова" і „свобідна" Росія, про яку каже красномовний ґенерал, ми не знаємо. Бачили ми вже царську, бачили ліберальну з Мілюковом (теперішнім редактором отих „Посл. Новостей"), бачили й денікінську, бачимо большевицьку, і ні одна з них не була децентралістичною: всі були централістичними до абсурду. Звідкиж думка, що ще якась „нова" Росія буде „свобідною" та ще і якісь права самоврядування Україні дасть? А зрештою, Україна забагато крови проляла за минулі роки, щоби задоволитися „самоврядуванням"; вона бажає чого іншого — бажає просто, щоб Росія дала їй спокій.

Правда, по крівавій науччі від Українців у 1919 р. ґен. Денікін став трохи лагідніший: вже й істнування народу українського визнає і — страшно сказати! — навіть федерацію обіцяє, але — чого то нам не обіцяли Москалі перед розправою з большевиками! Та це ще не управнює нас думати, що ті ґазетні обіцянки будуть дотримані.

Тому й над новішими залицяннями російських еміґрантських кругів Українці перейдуть до порядку денного... Бодай, повиннiб були перейти. Але, на жаль, є серед еміґрації уґруповання, які інакше дивляться на справу. Серед них на першім місці стоять гетьманці.. Монархічне „Возрожденіе" не бере фразеольоґії гетьманців поважно. Згадує минуле й „федеративний" маніфест гетьмана й те, що обіцяє „велику і неподільну Росію" будувати. І тому пише: правда, самостійна Україна шкідлива для Росії, але „щодо тої стадії розвитку самостійної України (яка повстала би по поваленню большевиків), котра булаб нам шкідливою, то хвилюватися тим ще завчасно, бо до того часу уплило би багато ще води навіть у повільних українських річках"... Так писати може лише ґазета, яка **знає багато про закулісову сторону гетьманського руху і має причини не брати поважно його самостійницької фразеольоґії.** Ще від 1918 р. гетьманці, сторонники Скоропадського є: 1) в сталім контакті з російськими монархічними кругами, 2) визволення України завше розуміли і розуміють лише як визволення від большевиків, і то 3) в тіснім союзі з Росією, бо 4) ще за життя Липинського гетьманська управа підтримувала тісні зносини з російськими монархістами. Все це знає м о н а р х і ч н е „Возрожденіе" і мабуть вірить, що коли оснується гетьманщина в Києві, то все піде як у 1918 р.: спершу фрази про самостійність, щоби злапати на їх гасло Українців, а потім — „федерація" з матушкою Росією...

Як бачимо, між ґен. Денікіном, „Послєд. Новостями" і монархістами з „Возрожденія" — ріжниці щодо самостійности української нема. Є ріжниця — так як і в 1919 р. між ріжними відломками Росіян — в **тактиці:** чи просто валити на Москву, як ґен. Денікін, чи визнати **хвилево** Україну самостійною, щоби скористати з нашої території, як бази для наступу на большевицьку Москву, а потім привернути „єдіну неділиму".

Завданням нашої еміґрації в Америці чи деінде, є зривати маску з російської гри і не дуже довіряти тим Українцям, які вживають гасла самостійности для відбудови Росії... Назрівають великі події, а із зденервовання російської преси видно, як бояться вони сили зростаючого українства. Ми булиб негідні тої сили, колиб не схотіли поставити української квестії в цілий її зріст — як питання не тактики, не як „атут" у чиїхсь руках, а як ціль у собі, засаднично — як питання суверенної української держави — **не лише для повалення большевиків, а по вічні віки.**

УКРАЇНСЬКИМ СИРОТАМ.

Ідуть, ідуть наші свята,
Не сумуйте, сиротята:
Поможуть вам добрі люди
І голоду вам не буде.

Знають старі і молоді,
Що сироти хочуть води,
Хочуть їсти, хочуть хліба,
На сироти дуже біда.

Ви веселі всі будете,
Як ви більші виросните;
Самі собі порадите,
Як вже на хліб заробите.

Тепер нехай кождий знає
І сироти спомагає.
У них не є мами, тата;
Розвеселіть сиротята.

Юлія Куса.

Д-р Л. Мишуга.

ОДНОМУ З ТВОРЦІВ СТРІЛЕЦЬКОЇ ПІСНІ

(Реферат, виголошений на концерті, присвяченім творчости М. ГАЙВОРОНСЬКОГО, в Ню Йорку, дня 18 грудня 1932).

I.

Згадуючи за нашу славу, за тих, що по степах козацьких гуляли і на них панували, наш ґеній, Тарас Шевченко, мріяв про те, щоби оті козаки та гетьмани з гробів встали і поглянули ще раз на ту землю нашу:

Де паслися наші коні,
Де тирса шуміла,
Де кров Ляха, Татарина
Морем червоніла.

Та синє море відказало:

Не вернуться, на віки пропали!

Чи дійсно пропали? Чи дійсно:

Не вернуться сподівані,
Не вернеться воля,
Не вернеться козаччина,
Не встануть гетьмани,
Не покриють України
Червоні жупани?

Чи дійсно тільки оте одиноке таке болюче „не" осталося з нашої славної минувшини? І чи остався тільки сміх ворога над обідраною сиротою?

У відповідь на те добувається з грудей Шевченка ще одно „ні".

Смійся, лютий враже,
Та не дуже, бо все гине,
Слава не поляже.

А з тою нашою славою і

Наша дума, наша пісня
Не вмре, не загине.

А в тій пісні, у тій думі:

...... наша слава,
Слава України!

Оті пророчі слова Тараса Шевченка приходять нам сьогодні на думку, коли ми зібралися згадати за одного з наших співців, яким є наш композитор Михайло Гайворонський. Бо і його зачисляємо до тих співців, що мають дар відчувати наші болі й радощі й наші змагання мельодією в такий спосіб, що та мельодія стає нам дуже часто підйомом у найгірших хвилях упадку народнього духа, чи в нещасливих хвилях нашого особистого життя.

Наші вороги зуміли видерти нам землю і змусити нас іміґрувати за море чи кудиінде. Змогли видерти нам шляхту, міщанство й інтеліґенцію, загарбати церкви, школи, знищити наше письменство, сфальшувати нашу історію, вимазати українське імя з книжок і мап ґеографічних, а навіть заказати нам по нашому Богу молитись. Та одного не змогли видерти: української пісні з серця і з уст українського народа.

Американський письменник, W. KIRKCONNELL, у своїй книжці „EUROPEAN HERITAGE" каже, що саме терпіння українського народу зложилися на те, що він вилляв у своїх піснях найніжніші людські почування; все, що людська душа може видати з себе найгарнішого й найблагороднішого; й тому саме, каже той американський автор, мельодія українських народніх пісень є найкраща з мельодій усіх народів світа.

Чар нашої поезії й пісні захоплює кождого. І не диво, бо на нахабність ворогів, на грубе насильство, на дикунство, реаґував наш нарід у своїй поезії найтоншими виразами, як найбільшим співчуттям до гнетених і покривджених, а в мельодії милозвучністю і гармонією. Тому так багато в наших піснях поетичних виразів чутливости і тонкости української душі й повно таких поетичних висловів, як: орли-чорнокрильці, вовки-сіроманці, дрібен дощик, ясен місяць, день біленький, світ ясненький, густі короньки, дрібні снопоньки, рісні сльозоньки. Це в народній пісні сивий сокіл крилоньками блудить, а миленька — голубка сивенька. Це українська народна пісня знає, чому мила красна:

Ой я знаю, ой я знаю,
Чому мила красна:
Перед нею й поза нею
Впала зоря ясна.

Це українські невільники в українській народній думі благають видістатися з неволі:

На тихі води,
На ясні зорі,
У край веселий,
У мир хрещений.

І це в українській пісні:

Чорна ріля ізорана
І кулями засіяна,
Білим тілом зволочена
І кровію сполочена.

Українська народня пісня не тільки поетична, але й повна строгої моралі. Це вона карає мачуху за бідні сироти тим, що в пеклі чорти їй смолою очі заливають за те, що бувало як сирітську головку миє то

.... тяжко проклинає,
А як заплітає, з тілом вириває,
За кождим волоском кровцю випу-
[скає.

А як сироті хлібок крає, то:

.... як кленовий листок,
Та ще сі питає: ци зїш ти го вшисток.

А ось весільна пісня про те, як ведуть сирітку під вінець. Нема кому її поблагословити, ні гостей спросити, ні стола накрити. Нема в неї матінки. І стіл не вгелений, двір не вметений і родина не спрошена. І сирітка шле сокола до матінки на другім світі і уявляє собі, як та матінка:

Тай перед Богом стоїть,
На вхрест рученьки держить
Тай у Бога сі просить:
Гей спустиж мене, мій милий Боже,
Дрібним дощом на землю,
Ясним сонцьом до хати,
Та ней я сі придивлю
Тай свому дитяти.
Ци красно воно вбране,
На посаг посаджене?
Ци є на нім віночок,
Ци є у нім чісночок?
Ой красно воно вбране,
На посаг посаджене,
Ой є на нім віночок,
Тай є у нім чісночок.
Убране як панятко,
Сидит си сиротятко.
Убрали його люде,
Добра доленька буде.

Це я наводжу дрібні зразки краси народної пісні тільки для приміру. А роблю це тому, щоби вказати на те, що служити тій поезії й творити на її подобу, значить піддержувати найбільшу духову силу і красу нашого народа.

Не могли виховатися довгими часами на наших землях великі вчені, поети, композитори, і творити так, як їм наказувала би душа. Нема в нас Бетовенів, Бахів, Моцартів, Шопенів чи Лістів. Але зате видав наш нарід у музиці багато-багато безіменних ґеніяльних творців, що складали високо поетичні пісні, укладаючи до них заразом і чудову мельодію. Те, чого не можна було передати нащадкам книжкою чи школою, передавав собі нарід з рода в рід піснею, яка була між іншим і на народній лад зладженою історією народа. Оті сліпці, кобзарі й бандуристи, це були живі історики, які історії нашої не писали, але її передавали співом. А властиве відродження нашого народу зачалося тоді, коли почали ми оті пісні записувати і мельодії збирати. З замилування до цеї пісні виросло розуміння того, що ми мали і що ми втратили; виросла туга за нашою волею і виросло бажання скинути кайдани і стати тільним народом.

Народні співці завжди тішилися в нашім народі великою популярністю. І великою пошаною покриті і тепер імена тих наших композиторів, що мають дар творити на народній лад, творити так, щоби їх пісня не стала власністю лише певного круга людей, щоби співалася тільки з великих театральних естрад і була доступна тільки для добірної, так би сказати, панської публики, але щоби стала загально-народньою, щоби дістала доступ до найбіднішої хати селянина чи робітника, щоби була зрозуміла й до серця доступна для того, що служить як наймит чи як господар ґаздує, чи у варстаті працює. Бо в такім поневоленім народі, як український, пісня сповнить своє завдання, коли її приймуть широкі маси. Бо тільки тоді огненне слово пісні, заклик до боротьби за волю і бунт проти поневолення, себто те все, чого нам так треба, збудить міліони до бою.

До таких народніх композиторів, яких наш нарід приголубив до свого серця, належить теж і наш Михась Гайворонський. Бо й у його піснях:

...... ллється туга,
І сміх дзвінкий і жалощі кохання,
Надій і втіхи — світляная смуга.

І не диво, що маси його відчувають. Цеж співає їм їх рідна дитина. Цеж ніхто інший, а наш Михась, бо так його звикли називати Українські Січові Стрільці. Цеж син бідних халупників з Заліщик закликає нас до згоди, краси і любови і до геройської боротьби і кличе грімким голосом: ЖИВИ, УКРАЇНО!

II.

Було це літом 1914 року. Довгими рядами ступали вулицями міста Львова тисяча за тисячею Соколи, Січовики, пластуни і Січові Стрільці з крісами на раменах. Це був славний Сокільський Здвиг. Впала тоді бомба в Сараєві й спричинила за короткий час вибух світової війни.

Пішли тоді й наші стрільці-добровольці у кровавий тан, визволяти братів наших з московських кайдан. І понеслася модна тоді пісня:

Стій, царю, стій,
Настав вже бій,
Хоч Вкраїна ще в неволі,
Та вже чути бій на полі,
Ой ще будеш висів, царю,...

А між тими, що помаширували, був Гайворонський, що то замісць обняти посаду вчителя у семинарії, пішов стрілецьку славу зберігати. А коли вже зачали падати перші стрілецькі жертви і почав гинути в сірій мраці слід по журавлях, наш Гайворонський записав на ноти і обробив на хорту, таку популярну пісню „Журавлі", яку залюбки співало стрілецтво і яку співають і тепер, а до якої слова уложив наш славний письменик Богдан Лепкий, а мельодію його брат У. С. С. — Левко Лепкий.

Наперли Москалі. Австрійські війська цофнулися аж поза Карпати. А з ними зайшли на Закарпатську Україну й Українські Січові Стрільці, а з ними і Гайворонський. Прибули наші Стрільці до закарпатських братів наших, виснажені й обдерті, як це описано у стрілецькій пісні, що:

Маширують добровольці через Мезе-
[теребеш,
Чи то військо, чи то банда, ніяк не
[розбереш.

Бо

Один світить божим тілом, а другий
[колінoм.

В Ґоронді й Страбичеві, а опісля в Замковій Паланці біля Мукачева принимало населення У. С. Стрільців як своїх рідних. Тут стрінулися Стрільці вперше зі своїми рідними братами, що були під Мадярщиною. Тут теж почали роздумувати над тою траґедією, що в Карпатах наступали на них такіж собі браття з Великої України. Оті переживання описано в поезії Маковея „В Карпатах" ось так:

Ой звела нас люта доля раз до купи,
Не у гості, тільки в полі, тут, де трупи.
Виріс, брате, я далеко, у Полтаві,
А загину у Карпатах на мураві.

Отак гинули в Карпатах У. С. Стрільці, що боролися по стороні Австрії. Гинули там і наші браття зпід Київа чи Полтави за Росію. І в тих самих Карпатах гинули і наші браття з Закарпаття, обороняючи разом з У. С. С. — Мадярщину. Те останнє знайшло дуже гарний вислів у стрілецькій поезії, достроєній до мадярської мельодії:

Вже трубка кличе, пора вставати,
Днесь-завтра підем в кервавий бій,
Твій край, Мадярко, мем обороняти,
За него гинем, а не за свій.
А коли наші могили заросте зілля
[Карпат,
Так не забудь же, Мадярко, що там
[Руснаки сплять.

Та Стрільці довго не звикли сумувати. Тому не диво, що почали шукати розради з закарпатськими дівчатами і циганками. І полинула стрілецька пісня, записана Гайворонським:

Циганочко, циганочко, циганочко моя,
Крається серденько, крається без но-
[жа.

А хто знає мягке серце нашого Михася, то й не подивується, що між тими Стрільцями, що то їх розраджували закарпатські дівчата, був і він. Він приставав радо особливо до тих дівчат, що ломали тоді кукурудзу, бо вони були не тільки гарні, але й гарні пісні співали. І там він навчився першої закарпатської пісні:

Через гору ворон летів,
Не один мня Мадяр хотів,
А я його не хотіла;
Бо він чорний, а я біла.

Там він записав церковний напів закарпатських Українців, а також багато інших пісень. А як оцінили закарпатські Українці той його побут, видно найкраще по тім, що вже по війні віднеслося до нього Товариство Духновича в Ужгороді з проханням, щоби він, обзнакомлений з характером пісні Закарпаття, підложив музику до поезій Духновича. І він підложив, а тепер залюбки співають на Закарпаттю його композиції, а найбільше ту, що підложена до слів:

Повіває вітронько,
Повіває тихонько,
Най моя миленька
Спочине легонько.

На Закарпаттю записав теж Гайворонський мадярську мельодію, до якої Стрільці підложили слова, а з яких зродилась одна з найпопулярніших стрілецьких пісень:

Попереду сотник іде,
Раз, два, три,
Він до пекла з нами піде,
Раз, два, три,
Бо він хлопець як сметана,
Має рангу капітана,
Раз, два, три,

Глядів тоді наш Михась на своїх товаришів-Стрільців, часами обдертих і голодних, зле узброєних, як на тих, що завжди з піснею, завжди повні запалу, життя і відваги. І тому співає про них у своїй пісні, що нема:

...в світі кращих хлопців, гей, гей,
Над Січових добровольців.
Як ідуть у бій, то співають
І зі співом умирають.

Наші Стрільці з 1914-го року мали велику відвагу, але великого військового знання і практики ще не мали. Цеж бо були у великій мірі діти зі шкільної лавки! Тому не диво, що замісць на Москалів пішли одного разу в Карпатах штурмом на полукіпки, беручи їх за Москалів. А далися ввести в блуд тому, що не знали, що в Карпатах привязують до по-

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ПІДДЕРЖУЙМО СІЧОВИЙ РУХ.

Ті, що вийшли з рідного краю ще перед 1914 роком, памятають, скільки то добра приносили українському відродженню старокраєві Січи і Соколи.

А ті, що перебули світову війну, знають, що в ряди Українських Січових Стрільців, тих перших новітніх борців за самостійну Україну, вступили головно ті, що виховалися на Січовім дусі.

А коли прийшла українська держава, то найвірніше їй служили і найбільше її боронили теж ті, що набрали характеру в Січових рядах.

І ми, що стоїмо у проводі Чорноморських Січей, є тої думки, що й тут в Америці ми можемо виховати тут рідне українське покоління на добрих синів України, коли втягнемо ту молодь у Січові ряди.

А що це можливе, доказує практика. Друга сотня Чорноморських Січей у Джерзи Сити складається майже вся з народженої в Америці української молоді. Вся вона говорить тепер по українськи і привязана до Січи. Деякі Січовики, як от обидва сини пані Лотоцької, ходять на військові вправи до „Нешенел Гард" і втягають тамтуди більше число Січовиків. Це добра думка.

Трета сотня в Нюарку має коло 300 членів і теж головно тих, що родилися в Америці. Оті Січовики вже нераз вибилися у спортових змаганнях. І держаться Січи.

Сема сотня в Йонкерс згуртувала у себе на протязі двох тижнів 64 членів і то, крім деяких старшин, самих тут роджених. І зорганізувалася за почином старших громадян. На організаційні збори запрошено тов. Чорнюка, т. Кобзана і мене. Гром. Мандзій підніс, що в Йонкерс є багато нашої молоді, яка віддається спортови, але збільшує собою ряди Айришів, Німців, а навіть Поляків. Тому треба такої організації української молоді, яка гуртувала би її в спортові дружини, котрі виступали би під українським іменем.

По моїм рефераті молодь ставила ріжні запити і подавала мені імена добрих українських спортовців, що є в польських дружинах. І заявилася за те, щоби мати свою українську спортову організацію і свої уніформи. А т. Качмар, що ходить у Йонкерс до високих шкіл, заявив, що вірить, що в Йонкерс повстане українська спортова організація. Знову т. Чорнюк розповів про те, як повставали такі організації молоді в інших місцевостях. А т. Кобзан говорив про армію і потребу військового вишколення для Українців. Секретарка Січи в Йонкерс, т. Лозюк, просила вислати з Січової Централі когось, що промовив би до молоді добре по англійськи про спорт і потребу української спортової організації, бо багато молоді розуміє дуже слабо по українськи.

Молодий адвокат, п. Стефан Ярема з Ню Йорку, дав тій молоді потрібну лекцію. Він підчеркнув, що Україна потребує помочі американських Українців, щоби могла визволитися. А молодому, тут роджденому українському поколінню, припала та честь ту поміч дати. Тому треба молоді організуватися і спортово та підготовлятися військово, щоби у відповідний час бути готовою до боротьби за визволення того краю, звідки вийшли її батьки. Отой виклад прилав молоді дуже до серця.

До дівчат тут роджених промовила ще по англійськи пані Р. Драгінда, взиваючи їх до помочі в розбудові Січи в Америці.

Старші громадяни, як п. Сокала, Гарасимів, бувший стрілець Української Армії, т. Чолій і інші запевнили молодь, що допоможуть їй з усіх сил організуватись і піднесли її тим на дусі.

Отсе подаю на примір, як можна при добрій волі старших громадян і молоді й при тісній співпраці одних і других збудувати сильну Січову Організацію в Америці й притягнути до неї тут роджену молодь та виховати її в українській ідеї.

Про ближчі інформації пишіть до Головної Управи Чорноморських Січей на адресу підписаного:

Е. Драгінда, отаман,
17 E. 127 St., New York, N. Y.

Д-р Павло Дубас.
(Філаделфія, Па.).

ЖИТТЯ, ЦЕ ПРИГОДА

Фільософія найславнішого з фільософів, Сократа, що жив 470 літ перед Христом, опиралася на котротких трох словах: Пізнай себе самого. Сего знаменитого вислову не треба лише приноровлювати до морального і душевного способу приспособлення людини в життю, але також до фізичного, бо саме фізична якість протоплязми, сего плину в людському тілі, рішає про вислід манифестації життя.

Все, що ми знаємо про життя і що ще лишається до пізнання, кінчиться нагло в науковім студіюванню сего загадочного плину, що називаємо протоплязмою і його продукту, клітини. На тій самій науці опирається сотворення. Сама доктрина еволюції не вияснює вповні сотворення життя, що потверджує сам Дарвін у словах: „Я глибоко пересвідчений, що цілий сей предмет сотворення є заглибокий для людського розуму. І пес може сумніватись про розум Нютона. Нехай кождий надіється і вірить, в що може".

Життя зачинається і продовжується діяльністю клітинки, а кінчиться трагедією перерви сеї діяльности—смертю. Діяльність клітинки наглядно показує ріжницю між живучими і мертвими річами. Життя і здоровля залежать від клітинок, які можуть задержати свою натуральну індивідуальність і які виходять побідоносно в боротьбі з противділаючими силами.

В короткій історії життя ми маємо до діла з безперервною і ріжнородною діяльністю свого природного ворога, так званих бактерій. Бактерії були безперечно створені в тім самім часі, що і клітини і від самого початку ріжнородні діяльности між клітинами і бактеріями були децидуючим чинником між здоровлям і недугою. Сей факт, довершений оригінальними правами природи, які руководять нашим фізичним истнуванням, лишається незбитим до нині, лише що через довгі століття свого істнування в боротьбі з бактеріями клітина виробила собі ще додаткову оборону, а то нашу відпорність.

Протоплязма, як підставовий плин людського тіла, не є одностайна ані фізично ані хемічно, але мішанина багато органічних складників, які реагують в ріжних степенях на світло, тепло і барви. Сей прозорий, первородний плин не представляв би собою ніякої діяльности, коли би не був зорганізований в клітини. Клітина розмножується і творить органи тіла; тому уважається її за фізичну підставу життя. Хотяй клітина така маленька, що голим оком не можна її бачити, однак вона провадить всю діяльність, яка творить життя. Вона одержує і зуживає соки прокормлення і боронить своє життя від напасти протиділаючих сил, які називаємо бактеріями.

Історія бактерій є рівнобіжна з історією клітин і датується від самого початку. І коли клітина розвивалася, получувалася з іншими клітинами для співжиття і відпорности творила тимсамим органи і тіло, бактерії ніколи не розвивались в більші форми, лишаючись завсіди такими самими маленькими непожаданими горожанами світа і непримиримими ворогами доброї, правної горожанки, клітини. Безперечно, коли перша жива клітинка появилася на сій досі незамешкалій землі мільйони літ тому, їй було дуже скучно, не маючи ніякого ворога, й вона собі правдоподібно вишукала сама клопіт, щоби дати життю якусь ріжноманітність і мати змогу показати своє геройство. І від тоді битва горить. Колиб клітина жила сама одинцем, битва була би виграна по стороні бактерій і життя, яке таке, булоб знищене давно. Клітина, предвиджуючи катастрофу, получилася одна з другою для оборони перед ворогом, і з тої злуки міліонів клітинок через міліони літ створилося в кінцевім результаті щось такого, як теперішна людина. І хотяй теперішний чоловік є дуже добре приспособлений до боротьби з бактеріями, всетаки випадково бактерії беруть верх, діяльність клітинок перестає функціонувати і надходить смерть. Життя, се пригода. Вічна атака зі сторони ворога, якому життя завсіди підлягає, може кождої хвилі принести виграну або програну. Життя або Смерть.

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ.

„Обсерватор", Шікаго, Ілл.— Ваш допис „Вистава в Шікаґо й Україні" з критикою виставового комітету може й має слушні уваги, але мимо цього ледви чи заслугує він на поміщення.

Ви самі пишете: „Обсерватор є певний, що ці уваги, хоч подиктовані в добрій вірі, будуть горохом до стіни". Пощо писати уваги, хочби в добрій вірі, коли вони мають лишитися без наслідку? Хіба просто, щоби щось було написане. Коли щось критикується, то треба критикувати з ціллю це направити; а коли направити не можна, то краще не критикувати.

Ви подаєте свою думку про те, яку ціль повинні покласти собі Українці до осягнення шікаґовською виставою та якій комітет вибирати для переведення цеї цілі. Ця ціль може й заслугує на докладну увагу. Тільки, що Ви робили досі, щоби представити українському громадянству свою ідею? Чи виступали Ви де з тою думкою на нарадах там у себе, в Шікаґо? Чи відносилися Ви з цею справою до виставового комітету? Чому Ви підносите цю думку аж тепер?

Накінець, Ви підписуєтеся „обсерватор". Не бачимо причини, чому Ви не мали би підписатися повним іменем. Члени комітету, який Ви критикуєте, підписуються повними іменами. Ви говорите про членів комітету так, що кождого члена можна зідентифікувати, хочби їх не названо по імені. Чомуж Ви тепер не кажете свого імени, щоби вони таксамо могли знати, з ким мають до діла, як Ви знаєте, з ким Ви маєте? Коли редакція поміщує Ваш допис, вона бере за нього теж певну відповідальність, хоч вона з ним не зовсім погоджується, чому тоді не могли Ви навчитися брати відповідальности за свої слова, з якими Ви певно годитеся? Добре вживати прибраного імени або клички, якби дописувача мали за це переслідувати, або якби його імя могло перешкодити спокійному розгляненню справи; але чи в цьому випадку заходять такі причини?

Садівський Богдан Теодот.

Р А Б.

(Із циклю: Людські Душі).

Довелося мені зустрінути його. Так — так! (У 30 рр. XX століття!) Я сам його бачив (можеб другому не вірив). І ді покірні очі — вічно благаючі, і обличе туманове, скривлене, і стать зігнуту. Це добре чую тремтючий голос (а було це в поїзді, де він не хотячи потрутив якогось добродія): „Присягаюсь, панонько, я не хотів!" У відповідь скрегіт чужої мови: — Не хотів? Ах, ти, хаме!!

— Даруйте, добродієчку, простіть!

— Марш, сякий сину!

— Божуся, панюсю, я невинний цьому! Я...

Не докінчив. Панюсьо дав йому поцічину. Тоді пішов, без слова, скулений, у куток.

Нещастя.

— Чи ти чув, яке нещастя стрінуло Майорка Перлеса? Він відморозив собі обі руки.

Обі руки?! А чимжеж він тепер говорить?!

лукіпків коси, якими вітер колише й вони бренять і в той спосіб відстрашують диків. Дебреніли коси, а Стрільці думали, що це наступають Москалі. Отсей „Штурм на полукіпки" став підкладом до комічної оперети, яку взявся скомпонувати наш Гайворонський, а в якій є такі популярні стрілецькі пісні, ним скомпоновані, як:

Хлопці: алярм, гей вставаймо, вже [найвищий час,
Наступають на три шляхи вороги на [нас.

Або:

Слава, слава, Отамане, о ти батько [наш,
Ми з тобою на ворога підемо всі [враз.

Серіозні слова злучені тут з комічною ситуацією.

В 1915 р. прийшлося багато витерпіти нашому народови. Гайворонському не ставало терпцю довше терпіти і з його пісні підноситься новий бойовий поклик на хоровий спів:

Сповнилась міра, кров братів,
Нелюдські злочини катів,
І згнаблена народня честь
Зродила месть, кріваву месть.
Настав вже час,
Прийшла пора,
Ура... у бій!
(П. Карманський).

А в 1916 р. вже не осталося між живими багато-багато наших Стрільців. І затужила неодна миленька-чорнобривенька за стрільчиком молоденьким, що поїхав на війноньку, в чужу сторононьку. Тоді то понеслася по рідній землі нашій пісня Гайворонського про те, як то „Їхав Стрілець на війноньку". Це було над рікою Стрипою, де воювали Стрільці з Москалями і де Гайворонський скомпонував для орхестри „Стрілецьку картину", в якій, між іншими мельодіями, маємо теж маршову, до якої він відтак доложив і слова. В той спосіб повстала одна з найбільш популярних тепер на Україні пісень про те, як то „Їхав Стрілець на війноньку", як прощав дівчиноньку і як:

Лихії люди на силу
Взяли нещасную милу, —
А серед поля
І... тополя
Тай на стрілецьку могилу.

Та одні пішли в могилу, а інші до нового бою, хач не за свій нарід і не за свою державу, але в надії, що та боротьба бодай започаткує здійснення ідеалу Незалежної і Соборної України. І понеслася над Стрипою, де лялася кров стрільців, нова хорова пісня Гайворонського:

Ой впав Стрілець у край зруба
Коло зломаного дуба,
І не встане вже.
Ішов до бою по півночі,
Смерть закрила йому очі...
Ой за тебе, рідний краю,
Наші Стрільці умирають,
І він теж поляг.

Та повстала та пісня ще в Карпатах, по однім наступі на Явірнику, а уложив її Гайворонський у память свого товариша, поляглого Українського Січового Стрільця, Михайла Суха. Це той Стрілець, що вибіг наперед сотні й нагло приклякк біля куща. Прибігають до нього Стрільці, а він клячить і не рухається. Питають його, а він мовчить. Поглянули на чоло, а з нього тече кров. Це московська куля поцілила його в саме чоло. За кілька днів по тій події вже був вписаний у записник Гайворонського його вірш про Стрільця, що впав у край зруба, коло зломаного дуба. А пізніше скомпонував він до тих слів ще й мельодію.

Поляг неодин Стрілець, і неодна дівчина десь там тужить і банує за стрільчиком молоденьким. Про це співає пісня Гайворонського так:

Ой казала мати та не банувати
За стрільчиком молоденьким,
Бо Стрілець покине, а самий полине
На коньку вороненькім.

Поїде й пропаде, а дівчина сумує та співає таку пісню:

Ой упали сніги білі на Поділлі,
Ой пішов у світ далекий
Хлопець смілий.
Як ішов, лишив дівчині синю чічку
І пішов, й пропав до нині: камінь в [річку.
(В. Бобинський).

Та тужно не тільки дівчині, але й стрільцеви за дівчиною. Той стрілецький жаль вилляв Гайворонський у сольовій пісні:

Ой нагнувся дуб високий понад став,
Ой по тобі жаль глибокий позістав.
Жовкне, пане дуб високий тут то там,
Ти далеко, світ широкий, я в сам.

МИХАЙЛО ГАЙВОРОНСЬКИЙ (з ліва) як У. С. С. разом з братом Петром, хорунжим, що погиб підчас відвороту українських військ зпід Львова (квітень, 1919 р.).

Ой дивлюся: дуб високий віти гне,
Чи часом тобі, кохана, жаль мене.
Листя вяне, ворон краче сірі дні,
Кажуть люди, що ти плачеш по мені.
(М. Голубець).

Та стрільцеви не сумувати, бо Січове Військо далі йде в боротьбу кроваву. І Гайворонський співає:

Йде Січове Військо,
Пісня степом линє,
Як поборем вороженьків
Слава не загине.

Шукаючи за матеріялами того часу, попали я в „Віснику Союза Визволення України" на опис Стрілецького Свята в роковини Тараса Шевченка, відсвяткованого в постою дня 2 квітня 1916 року. І між іншим читаю там таке:

„На вільне місце, призначене на естраду, виходить січова музика. Її дірігент, Михайло Гайворонський, здоровить зібраних і дає знак музиці. Загреміли грімкі акорди стрілецького маршу; дали знак, що зачинається свято. По скінченню маршу виходить на невисоке підвищення отаман Коша Українських Січових Стрільців, д-р Никифор Гірняк, з промовою. В ній згадує про життя нашого мученика, його віщі думи, пісні, його терпіння, змагання, заповіт. І так кінчить свою промову: „Тепер, коли ціла Европа залита кровю, наш нарід не спить. Він будиться й саме творить У. С. С. Це той Вашингтон, на котрого ждав Тарас Шевченко. Ідуть молоденькі борці в бій, несуть волю закутому народови, а за собою зоставляють могили своїх товаришів. Два роки тягнеться кривавий порахунок з відвічним ворогом, а ряди Січового Війська все збільшаються. І хочби які були страшні жертви, не склонять своїх голов завзяті борці, не спочинуть, доки не осягнуть свого. Українські Січові Стрільці створять нову велику сімю, а великий дух Шевченка благословитиме їх."

„А потім полинула вязанка пісень Гайворонського, а далі пісня:

Заки море перелечу, крилонька зітру...

„Море" — читаємо там далі—„це розлогий рідний край, простора Україна! Неодин співав тут ту пісню, неодин уже стер крилонька в леті через рідне море-край до волі-свободи... Потім ішли дальші пісні: „Хлопці, алярм, пора вставайте", „Летіла куля понад гору тай ударила у грудь мою", „Ой нема то кращих хлопців над січових добровольців", „Ой впав стрілець у край зруба" і „Слава, слава, отамане, ой, ти батьку наш".

„Чиж це пісні — чи не нашого Гайворонського? А коли співали ті пісні і коли йшли промови та декламації, то, як описує очевидець, „здавалося, що на великім портреті заворушиться постать Тараса, підіймуться закувані руки і поблагословлять „велику сімю".

Прийшов 1917 рік, а з ним дальша боротьба й дальші стрілецькі жертви. І не диво, що з пісні Гайворонського повіяло похоронним подувом:

Питається вітер смерти,
Кому треба нині вмерти.
Треба вмерти молодцеви
Та Січовому Стрільцеви.
Треба вмерти, спочивати,
Воскресення, волі ждати.
(Ю. Шкрумеляк).

І воскресення надходить. Вибухає в Росії революція, а на землях Великої України відроджується українська держава. Пісня Гайворонського доходить і до золотоверхого Київа, і там співають на концерті:

За рідний край, за нарід свій,
За волю України
Ми йдемо в бій, ми йдемо в бій
Крізь згарища, руїни!
Ми йдемо в бій, земля дудить,
Радіють гори, степи,
Бо нас у бій благословить
Могучий дух Мазепи.
(Р. Купчинський).

І отсей могучий дух Мазепи пігнав тоді свіжі ряди Стрільців до боротьби з ворогами. А тому війську у походах і боях товаришили стрілецькі пісні, а між ними і пісні Гайворонського. Тому війську приграбали музики, граючи українські марші, а між ними і 10 маршів, скомпонованих Гайворонським. А коли хто прислухувався тоді сигналам української армії й запитав, хто їх скомпонував, то відповідали: це наш Гайворонський.

III.

Не тут місце переповідати всі заслуги Гайворонського як організатора й капельника орхестри Українських Січових Стрільців, дірігента Державного Українського Театру, чи Горо Україн. Театру, чи Головного Капельника Військ У. Н. Р.

І я не буду передавати його праці по війні у Львові, у Вищім Інституті Музичнім, в гімназії, чи як інспектора співу у школах Рідної Школи, коли то він зладив співаник для дітей дошкільного й шкільного віку. Згадаю тільки, що він провадив найкращий галицький хор „Львівського Бояна", Академічний Хор і Злучений Хор „Просвіти", що видано по війні у Львові сім випусків його сольоспівів і народних пісень, що зладив він пісні до ігор і забав та скомпонував музику до дітских представлень, як „Сон Івасика", „Червона Шапочка" й інші.

Тут в Америці поглибив Гайворонський свою музичну діяльність, а в Колюмбійськім університеті, де він студіював, одержав відзначення за свої композиції. Тут видано теж деякі його музичні твори. Загально відомі тут згармонізовані ним лемківські пісні та Гимн Українського Народного Союза, Альбом українських пісень на скрипку і пяно і 20 популярних пісень на однородний хор, що їх поміщено у випусках „JUVENILE MAGAZINE" У. Н. Союза. Тут заложив він Музичну Студію і Молодечу Орхестру. І всі ми памятаємо його провід на Святі Української Музики в Ню Йорку, де перший раз і покищо одинокий в Америці, виступили злучені хори в силі 300 співаків.

Численні його твори, які він скомпонував в Америці, на симфонічну орхестру, на хор з орхестрою, на пяно, чельо, орган і скрипку, а далі сольоспіви, хорові твори та народні й стрілецькі пісні в новім обробленню вже готові до друку.

Я згадую за те все тільки як товариш нашого Гайворонського зі стрілецьких часів і як любитель співу і музики, а не як музичний критик. І не мені розбирати критично музичну діяльність Гайворонського. Всеж таки і я можу підчеркнути, що твори Гайворонського навіяні народнім духом, мельодії перепоєні народним елементом, а, слухаючи пісень Гайворонського, так і відчуваємо, що чується щось рідне. Гайворонський здебільша не гармонізує, а опрацьовує сплвучо кождий голос у хорових, сольових чи інструментальних творах.

Імя Гайворонського ввійшло до історії музики І. Левицького, виданої у Львові, і до історії Грінченка, виданої в Київі. Імя його є і в Українській Енциклопедії. А музичний критик Гайдай з Великої України, пишучи в 1926 р. огляд нашої музики, згадуючи за музиків Західньої України, дає перводство трьом композиторам, а це Людкевичеви, Барвінському і Гайворонському, підкреслюючи, що вони творять у масштабі культурних музиків Европи.

На закінчення додам, що Гайворонський використовує у своїх творах животворну силу і красу народньої творчости. Це робив теж і наш геніяльний композитор Микола Лисенко, а за ним пішов цілий ряд інших наших композиторів. А з яким успіхом отся наша пісня здобуває світ, видно найкраще по тих тріюмфах, які здобув для неї в цілім світі і в Америці наш славний дірігент і композитор, О. Кошиць.

Гайворонський помагає викопувати наш закопаний скарб, нашу чарівну народню пісню. Радіймо, що маємо його між собою, що маємо на іміграції, отут в Америці, одного з співців стрілецької слави. І піддержуймо його, поки ще, щоби не прийшлося нам заспівати, що через нашу недбайливість передчасно:

Упав стрілець у край зруба,
Коло зломаного дуба,

отут — на американській землі.

Хай цей співець і стрілець живе між нами якнайдовше і хай далі складає пісні, а в тих піснях хай буде:

І Богдана розвага,
І Богуна відвага,
І Дорошенка ум і хитрощі Мазепи
І гомін гір,
І блиски зір,
І шум лісів і розговори степу,
І материн любов і чар палкий кохання,
І ввесь наш біль, всі наші сподівання.
(Р. Купчинський)

Бо виховані на такій величній рідній пісні ми:

Вихрешемо з серця, як кресала
Святий огонь.
І підемо, через побіду в полі,
Обмиті з к..ови і ран, на зустріч волі.

ОРГАНІЗАЦІЙНА ПЕРЕПИСКА

ГОЛОСИ ВІДДІЛІВ У СПРАВІ РЕФОРМИ, НАДІСЛАНІ З ВІДГОЛОСОВАНИМИ БАЛЬОТАМИ, Й УВАГИ ГОЛОВНОЇ КАНЦЕЛЯРІЇ.

Остання почта принесла знов цілу низку голосів в справі реформи. І голоси „за" реформу, й „проти" реформи менше-більше повторяють те, що вже на цю тему було сказане, тільки іншими словами. Ті, що є за реформу, переважно скаржаться на брак зрозуміння і перешкоди зі сторони ворожого орґанізації елементу на чолі з Питляром; а ті, що голосують проти реформи, висказують погляди, з яких видно більше незнання справи, ніж ворожої реформі аґітації.

Головна канцелярія рішилася з недостачі часу більше тої переписки не містити, та просила відділи приняти це до відома й до цього застосуватися, подаючи, що з огляду на річне замкнення діловодства і ладжения звітів до асекураційних департаментів тих стейтів, де орґанізація веде свій бизнес леґально, та вкінці з огляду на нові завдання, випливаючі з результату голосування в справі реформи ця переписка мусить уступити місця важнішим справам, яких проволікати не можна.

Але остання почта принесла кілька голосів, котрим поміщення відмовити не можна, а саме:

Відділ 168 у Перт Амбой рішучо протестує проти цього, що було подане в орґанізаційній переписці про Перт Амбой, Н. Дж., а саме: що там не велася кампанія проти реформи; що там не заперечувано членам у справі реформи голосувати; що там не було і нема ворожнечі до головної управи, та що ще ніхто не пробував виборчої кампанії на конвенцію. Той протест дальше описує спосіб голосування членів, а саме, що була спеціяльна комісія з двох, котра голоси рахувала, та що було дозволено голосувати мужам за свої жінки, а жінкам за своїх мужів, після того, котрі з них були на зборах присутні. В той спосіб, хоч присутних не було більше як 50 осіб, нарахували аж 96 голосів, тай усі „проти реформи". Відділ домагається тої переписки, або лиш імя автора виявити.

Замітка: Муж за жінку, а жінка за мужа мають право вкладки платити, але голосувати повинні кожде за себе осібно. Такого голосування не можна назвати леґальним. Імен авторів або їх дописів видавати не можна.

Відділ 219 в Нюарк, Н. Дж., протестує проти того, що його подано як такий, що голосував „за реформу", і каже, що треба „для святого спокою" подати його як такий, що голосував „проти реформи".

Замітка: Бальот подає, що було 12 голосів „за" і 12 „проти". Та друга дванацятка була замазана, так, що виглядало, якби була подана через помилку. Коли це правда, що дійсно було 12 голосів „за" і 12 „проти", то це значить, що по жадній стороні не було більшости і виходить так, якби відділ зовсім не голосував.

Таких відділів було більше, що мали рівне число голосів „за" і „проти", що по жадній стороні більшости голосів не було і такі відділи не заявилися більшістю голосів ні „за", ні „проти".

Відділ 139 у Шікаґо протестує, що був виказаний як такий, що більшістю голосів заявився „проти реформи", а саме в числі 292 „Свободи" з дня 15 грудня 1932 р., хоч на ділі цей відділ відголосував „за реформу".

Замітка: Як це могло статися, напевно не знаємо, але догадуємося, що це помилка, що замісць відділу 138, який прислав бальот, відголосований „проти", подано до друку відділ 139. На ділі тут у головній канцелярії Вашого бальоту ще нема зовсім. Даруйте, та не сумнівайтеся, що це помилка.

Відділ 1 у Шамокін, Па., прислав бальот, відголосований одноголосно проти реформи. Це є найстарший відділ в У. Н. Союзі. Реформа дає членам цього відділу поміч в сумі коло $60,000, якою всі члени моглисяб удержати в обезпеченню аж до смерти. Відділ не прислав ніякої замітки щодо голосування або реформи. Але члени цього відділу засипують головну канцелярію запитами з просьбою о ратунок. Один з них пише таке: „Жінка на старість сказилась та бунтує мої власні діти проти мене. Всі спільно мене тяжко побивають. Нема кому за мною обстати. Я жадних трунків не вживаю тай ще можу на старий рід вкладки платити. Але я не хотів би вже платити на тих моїх спадкоємців, що на старости літ надімною знущаються. Донедавна я тяжко працював на них, годував, виховував, навіть тоді, як я втратив руку в майні, а тепер, як не дозволите мені переписати посмертної запомоги на когось чужого, то я буду мусів Союз покинути. Я хочу записати на того, хто мною перед смертю заопікується".

Замітка: Після реформи, так як перед реформою, не можна записувати посмертної запомоги інакше, тільки на родину по крови. Вже навіть асекураційні компанії не приймають інакших записів. Державні закони це забороняють.

Такому членови, що не має причини в користь родини обезпечуватися, потрібно асекурації ще на те, щоби по смерти не бути тягаром суспільности. Цей член після пляну реформи міг би бути достаточно обезпеченим на покриття коштів похорону без дальшого плачення вкладок. Він не потребує обезпечення покидати і не потребує вже більше платити, щоби до смерти обезпеченим лишитись. Та колиб він позичкою продовжав обезпечення, то міг би своєю резервою покористуватися сам і лишити на „посмертне" лише стільки, скільки вважав би на похорон вистарчаючим. Взагалі в новім роді можна відповідно до зложеної резерви поступати, як кому догідніше, а в старім роді кождому однаково: „плати аж до смерти, щоби запомога була комусь з родини виплачена аж по смерти; а як перестаєш платити, то тратиш усе".

(Дальше буде)

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ

ЙОНКЕРС, Н. Й.

Січова Сотня.

До тимчасового уряду новозаснованої сотні Чорноморських Січей увійшли: М. Мандзій, сотник; С. Лозюк, писар; К. Чолій, скарбник.

Постійний уряд вибереться на загальних зборах, що відбудуться у перших днях січня 1933 р.

—o—

ЧЕСТЕР, ПА.

Допомога на Світову Виставу в Шікаґо.

Наше співацько-драматичне товариство імени М. Лисенка при честерській громаді ухвалило вислати $10 для Української Світової Вистави в Шікаґо на будову павільону.

Товариство наше кличе всі співацько-драматичні товариства, які є майже при кожній громаді, щоби відгукнулись на заклик Української Світової Вистави і надіслали від себе відповідну суму.

При нашій громаді склався комітет, який взявся до колектування грошей на цю високу патріотичну ціль.

Михайло Тершовський.

—o—

ТІМИНС, ОНТ.

Народня домівка.

Недавно я прибув у ті сторони. Але радий, що за такий короткий час можу донести до нашої „Свободи", що й тут робиться добра народня робота. Завдяки трудам щирого громадянина В. Топольницького засновано тут товариство „Просвіта", а до року це товариство вже й побудувало свій дім: „Канадійське Товариство „Просвіта".

На посвячення прибув наш канадійський посол, гром. М. Лучкович, і багато своїх та Канадійців, що займають визначні становища. Все те було описане вже в „Свободі" як передрук з канадійської місцевої ґазети.

Тепер треба тільки продовжати народню роботу далі. Я вірю, що тут можна зорґанізувати відділ У. Н. Союза й придбати багато передплатників для нашої „Свободи". Бо хто в У. Н. Союзі й читає „Свободу", той, як відомо, більше цікавиться народніми справами і є більше жертвенний.

Іван Стодольний,
член 320 від. У. Н. Союза.

—o—

ІСТОН, ПА.

Листопадове Свято.

Заходами Українського Драматичного Співацького Кружка „Боян" відсвятковано 4. грудня ц. р. святочним концертом 14-літню річницю визволення українського народу. Свящ. Колтуцький відправив панахиду за поляглих героїв Української Армії. По панахиді всі зійшли до салі, де відбувся концерт. Хор під управою п. Яґелли відспівав пісню: „Ми сини могутньої країни" й вязанку інших стрілецьких і патріотичних пісень. Крім хору були сольові співи, дуети, деклямації, скрипкове сольо й діточий хор. Всі виконавці вивязалися добре. До сольових співів, дуетів і деклямацій акомпаніювала пані Колтуцька.

Свящ. Колтуцький виголосив патріотичну промову про наші змагання з сильнішим ворогом. Промовець змалював, як наша шкільна й робітнича молодь вхопилася за зброю й ішла визволяти свій Рідний Край, але Ляхи, при помочі французької армії та її гармат, перемогли геройську Галицьку Армію й загарбали наші землі Західньої України. Від того часу Ляхи по варварському знущаються над українським народом, що попав під їх панування.

Тепер ми й світ що дня довідуємося про нові муки і знущання над нашим народом у Галичині. Ляшня катує нашу найкращу молодь, людей середнього віку й старих. Грабують наші села й міста. Голодом, шибеницями й вязницями хочуть винародовити наш нарід і садовлять на його прадідівські землі польських мазурів.

До всього того польський плян є знищити всю українську інтеліґенцію, бо Польща хоче, щоб український нарід став знову темною й сірою масою рабів, що не знає своїх прав, а над якою легко панувати та кермувати після своєї волі. Нарід без освічених провідників не здібний довго боронитися перед ворогом. На закінчення промовець взивав усіх до злуки, до жертв на допомогу тим, що на рідних землях борються проти Польщі.

Після того переведено збірку на визвольну боротьбу, яка принесла $15.46, що вислано через Обєднання до Рідного Краю. Збірку перевели дівчата, а жертви зложили: по $1: о. М. Колтуцький, С. Яґелло, С. Терлецький, М. Колодруб, І. Милимук, І. Вересюк, М. Підгайний; по 50 ц.: Т. Кульчицький, Д. Вересюк, С. Гурин, М. Гурин, Ф. Саґатий, І. Дешевський, В. Литвин, а решту зібрано дрібними датками. Свято закінчено гимном „Ще не вмерла Україна".

Микола Підгайний.

—o—

НЮ ГЕЙВЕН, КОНН.

Листопадове Свято.

Дня 11. грудня відсвятковано в нас Листопадове Свято, яке відбулося заходом церковного комітету при укр. кат. церкві св. Михаїла.

Панахиду за героїв відправив о. Пристай і виголосив відповідну до хвилі промову. Панахиду відправлено при могилі, яка нагадувала стрілецькі могили в краю.

Святочний концерт відбувся в церковній галі. Вступне слово виголосив о. Пристай, візвавши присутних пошанувати героїв. Потім виступив мішаний хор під управою свого диріґента, п. Ціміхуда. Гром. Іван Пігуляк, наочний свідок нашої визвольної боротьби, виголосив реферат про змагання українського народу до своєї держави.

Гром. А. Маланчук взивав до згоди й обєднання.

Гром. В. Авраменко говорив про молодь як нашу будучність в Америці.

Всі ті слова падали на добру землю. Бо в нас є добрий дух. Це видно по діяльности 370 відділу У. Н. Союза, котрий у короткім часі виасиґнував $26.50 на боєву акцію, на Світову Виставу $10, на підмогу молоді, головно танцюристам, в Ню Гейвен $20, а на сироти зібрано $7.75.

При кінці концерту гром. К. Марущак, предсідатель 370 відділу, візвав присутних до жертв на Рідний Край. Зложили по $1: о. Пристай, В. Авраменко, К. Марущак, А. Маланчук, К. Стасюк, М. Гира, Р. Вергун, П. Тодорчук. Разом $8. З панахиди було $8.78, а на концерті зібрано дрібними жертвами $9.58.

Оттак в часі безробіття закінчили ми 1932 рік, щоби з новим роком стати до нової праці.

К. Марущак,
М. Довгий.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ